

УДК 378.147: 378(410)

Козубовська Ірина Василівна
доктор педагогічних наук, професор
кафедра соціології і соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Атрощенко Тетяна Олександрівна
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти
Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

В статті розглядаються питання розвитку дистанційної освіти. Особлива увага звертається на питання професійної підготовки педагогічних кадрів засобами дистанційного навчання у Великій Британії. Проаналізовано тенденції державної політики стосовно дистанційного навчання. Розкрито суть основних дефініцій, технологій дистанційного навчання. Здійснено аналіз підготовки магістрів педагогіки в процесі дистанційного навчання.

Ключові слова: дистанційна освіта, підготовка магістрів педагогіки, технології дистанційної освіти, британський досвід.

Вступ. Сьогодні в Україні, як і в багатьох інших країнах світу, в процесі реформування системи освіти основний акцент в розвитку нових технологій переноситься на навчання умінню самостійно здобувати потрібну інформацію, виокремлювати проблеми і знаходити шляхи їх раціонального вирішення, вміти критично аналізувати отримані знання і застосовувати їх для вирішення нових завдань.

Досягти рівних можливостей для отримання і використання знань на всіх етапах життєвого шляху кожною людиною, незалежно від її соціального статусу, місця проживання, обраної на даний момент сфери професійної діяльності допоможуть нові технології особистісно-орієнтованого навчання, серед яких чільне місце посідає дистанційне навчання.

Дистанційне навчання повинно сприяти вирішенню таких соціально-значимих завдань, як: підвищення рівня освіченості суспільства і якості освіти; реалізація потреб населення в освітніх послугах; задоволення потреб країни у якісно підготовлених спеціалістах; підвищення соціальної і професійної мобільності населення, його підприємницької і соціальної активності, рівня самосвідомості, розширення світогляду; збереження і примноження знань, кадрового і матеріального потенціалів, що були накопичені вітчизняною вищою школою; розвиток єдиного освітнього простору в рамках України, всього світового співтовариства, що має за мету забезпечення можливості отримання нострифікованої освіти в будь-якій точці освітнього простору; вирішення геополітичних завдань.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Різні аспекти дистанційного навчання вивчаються вітчизняними і зарубіжними вченими: принципи дистанційного навчання (А. Андреев, І. Булах, О. Хуторський та ін.); психолого-педагогічні засади дистанційного навчання (Р. Гуревич, О. Кареліна, В. Кухаренко, Є. Полат, С. Сисоева та ін.); теоретичні та методичні засади дистанційного навчання у вищій школі (О. Веренич, Т. Койчева, І. Лем, Ф. Локвуд, П. Федорчук та ін.); інформаційно-програмне забезпечення дис-

танційної освіти (О. Зайцева, І. Краєвський, О. Кулікова, Р. Таконіс та ін.); використання інформаційних технологій у викладанні та вивченні іноземної мови (В. Краснопольський, Л. Морська, П. Сердюкова та ін.); зарубіжний досвід дистанційної освіти (О. Бартош, Г. Козлакова, В. Олійник, Р. Шаран та ін.); впровадження у педагогічну практику ідей дистанційного навчання (О. Андреев, Е. Гендерсон, В. Кухаренко, О. Рибалко, Є. Полат, В. Солдаткін та ін. Для подальшого розвитку дистанційного навчання в Україні доцільним є вивчення зарубіжного досвіду. В багатьох західних країнах (США, Велика Британія, Канада) є вагомі здобутки в сфері дистанційної освіти.

Метою даної статті є аналіз досвіду Великої Британії в розвитку дистанційної освіти і, зокрема, підготовки педагогічних кадрів.

Виклад основного матеріалу. Дистанційне (відкрите навчання) – сучасна форма навчання, яке спрямоване на отримання якісних знань, пов'язаних з більш повним розвитком особистості (незалежність, творчість, ініціативність, інтелігентність і т.д.). У відкритому навчанні перевага надається самостійній роботі. Воно базується на свободі: виборі місця навчання; часу навчання; форм навчання. Висока якість знань забезпечується академічністю курсів, обліком потреб ринку та посиленням відповідальності учня за якість його знань, так як він є основною контролюючою ланкою процесу навчання. Процес навчання перетворюється у процес вивчення.

Вважається, що дистанційне навчання було започатковане у 1840 році, коли Ісаак Пітман запропонував навчання через поштовий зв'язок для студентів Англії.

Дистанційне навчання в Європі набуло інтенсивного розвитку на початку семидесятих років і пов'язане із створенням низки відкритих університетів (університети дистанційної освіти). В теперішній час в кожній європейській країні існує група навчальних закладів, які реалізують дистанційні програми.

Європейська Асоціація Університетів з Дистанційним Навчанням (ЄАУДН) була заснована в 1987 р. з метою прискорити і підтримати створення євро-

пейської мережі дистанційного навчання на вищому рівні, що зумовило створення Європейського відкритого університету, на основі Мережі Європейських відкритих Університетів (МСВУ).

Проблема дистанційної освіти почала набувати популярності в Україні тільки з 2000 року, коли була затверджена Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні, де обґрунтована доцільність створення в нашій країні системи дистанційної освіти. Підкреслюється, що дистанційна освіта – це форма навчання, рівнозначна з очною, вечірньою, заочною та екстернатом.

Вагомі методичні розробки з теорії і практики дистанційної освіти мають вищі навчальні заклади Харкова, Києва, Одеси, Львова, Сум, Хмельницька, Тернополя та ін.

Однак процес розвитку дистанційної освіти в Україні гальмується відсутністю прийнятної для цієї технології матеріально-технічного забезпечення, дефіцитом комп'ютерної техніки, обмеженими можливостями зв'язку і низькими матеріальними і моральними стимулами для викладачів.

Водночас, сьогодні у багатьох західних країнах дистанційне навчання є надзвичайно розвиненим. Це, зокрема, стосується і Великої Британії, де розвитку дистанційного навчання надається велике значення на рівні держави. Основними тенденціями державної освітньої політики Великої Британії з питань дистанційного навчання є: прогрес вищих навчальних закладів у напрямі до навчання, підсиленого технологіями; розроблення стратегії дистанційного навчання на рівні освітніх закладів, місцевої влади, організацій, агенцій, підрозділів, а також організацій приватного сектора; поєднання технологічно насиченої діяльності з очним навчанням і викладанням; репрезентація цілком відповідних педагогічних моделей на мінливому і вимогливому освітньому ринку; забезпечення гнучкого, доступного, персоналізованого процесу надання освітніх послуг студентам дистанційної і стаціонарної форм навчання; розвиток у студентів здатності інтегрувати дистанційне навчання в різні сфери соціально-культурного життя, а також в інтенсифіковану сферу е-бізнесу, е-ресурсів, е-підтримки в університеті.

Існує спеціальна комісія з питань дистанційного навчання (Online Learning Task Force).

Новітні розробки та результати досліджень в сфері дистанційного навчання систематично висвітлюються в таких відомих наукових журналах, як «Educational Technology & Society», «International Review of Research in Open and Distance Learning», «Electronic Journal of e-Learning», «The Scottish Online Journal of e-Learning», «E-Learning and Digital Media, British Journal of Educational Technology», «European Journal of Open, Distance and E-Learning, Research in Comparative and International Education» та ін.

Різними авторами пропонуються різні визначення терміну “дистанційна освіта” [1-4]. Наприклад, Г.Доомен (G.Dohmen) вважає, що дистанційна освіта – це організована форма систематичного самонавчання, де студентське дорадництво, презентація навчального матеріалу, супервізорство проводиться командою вчителів, кожен з яких несе певну відповідальність. Це стає можливим на відстані за допомогою засобів масової інформації. Протилежністю дис-

танційної освіти є “пряма освіта” або “face-to-face” освіта - тип освіти, що здійснюється за умов прямого контакту між лектором та студентом.

Згідно позиції М.Мура (M.Moore), дистанційне навчання може бути визначене як сукупність навчальних методів, де вчитель є відділеним від учнів. Тому комунікація між вчителем та учнем має бути представлена за допомогою друкованого матеріалу, електроніки, механічних та ін. засобів.

Б.Холмберг (Börje Holmberg) відзначає, що термін “дистанційна освіта” охоплює різні форми навчання на всіх рівнях. Розділення вчителя і учня є фундаментом для всіх форм дистанційної освіти, не дивлячись на те, чи є вони з друкованою, аудіо/радіо, відео/TV або комп'ютерною базою. Ця характеристика відрізняє дистанційну освіту від усіх форм традиційного, face-to-face, прямого навчання і викладання.

Д.Гаррісон та Д.Шейл (D.Garrison, D.Shale) доводять, що більшість контактів між студентом та вчителем трапляється неусвідомлено. Дистанційна освіта має забезпечувати двосторонню комунікацію між вчителем та студентом з метою підтримки освітнього процесу. Вона використовує технологію посередництва у двосторонній комунікації.

Б.Бейкер (B.Baker) та його колеги сперечалися про необхідність розширення тлумачення дистанційної освіти у світлі нових телекомунікаційних технологій. Вони писали, що телекомунікаційні підходи дистанційної освіти є поза рамками заочного навчання. Навчально-вивчальний досвід для вчителя та учнів відбувається одночасно. Коли використовується аудіо та/або відео комунікаційний зв'язок, стає можливим живий обмін між вчителем та учнем, можливо реально відповідати/респондувати на коментарі вчителя і запитувати учня – як і в традиційному класі, де учні можуть очікувати роз'яснення від вчителя.

П.Портвей та К.Лейн (P.Portway, C.Lane) підкреслили, що термін “дистанційна освіта” відноситься до навчальних та викладацьких ситуацій, у яких інструктор та учень(ні) є географічно розділені/віддалені, а тому, покладаються на електронні засоби, друковані матеріали з доставкою. Дистанційна освіта включає дистанційне викладання (роль інструктора у навчанні) та дистанційне навчання (учнівська роль в процесі).

Якщо на початку виникнення дистанційного навчання у Великій Британії переважали технології листування (просте листування, пізніше електронне листування), то сьогодні існує дуже багато найрізноманітніших технологій.

Важливою характеристикою дистанційних технологій є тип взаємодії студента з викладачем, а саме: асинхронний (за допомогою електронної пошти, ICQ) та синхронний (chat, talk). У процесі асинхронного типу взаємодії студента і викладача та одержання інформації проходить значний проміжок часу, синхронний ж тип взаємодії передбачає роботу в реальному часі.

Зауважимо також, що дистанційне навчання, яке здійснюється у вищих навчальних закладах Великої Британії, базується на застосуванні не тільки найсучасніших технологій і електронних носіїв інформації, але і на використанні традиційних паперових носіїв у вигляді різноманітних навчальних посібників, методичних рекомендацій, іншого програмно-мето-

дичного забезпечення. Такий варіант, на наш погляд, повністю враховує потреби і можливості студентів.

Дистанційне навчання широко використовується у Великій Британії для професійної підготовки фахівців багатьох спеціальностей, в тому числі і педагогічних [5].

Слід підкреслити, що системна професійна підготовка педагогічних кадрів у Великій Британії розпочалася тільки в кінці XIX століття. На початку XX століття поступово почали формуватися основні елементи змісту професійної підготовки вчителя середньої школи: загально-педагогічна підготовка, предметно-методична підготовка і педагогічна практика. До середини XX століття остаточно сформувалася триступенева національна система освіти, яка включала початкову, середню і вищу освіту (бакалаврат, магістратуру, докторантуру).

В організації і змісті професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів на педагогічних відділеннях університетів і в педагогічних коледжах упродовж всього XX-го століття відбувалися значні зміни. Найбільш дискусійними питаннями були: співвідношення професійної і загальної підготовки, спеціальної предметної і професійно-педагогічної, загально-педагогічної і методичної підготовки вчителя середньої школи, а також питання форм отримання педагогічної освіти.

В 90-х роках стали популярними альтернативні варіанти доступу до вчительської професії – спеціальні програми підготовки «ліцензованого вчителя» (Licensed Teacher) та артикульованого вчителя (Articled Teacher), які передбачали можливість заочного оволодіння педагогічною професією [6].

Цікаво відзначити, що отримання педагогічної освіти в системі дистанційного навчання у Великій Британії відбувається в основному шляхом проходження магістерських програм, що, на нашу думку, цілком закономірно, оскільки майбутній вчитель, в першу чергу, все-таки повинен отримати серйозну базову підготовку в процесі стаціонарного навчання.

Особливостями магістерських програм з педагогіки є: а) модульна організація навчального матеріалу сприяє набуттю навчальною програмою гнуч-

кості (отримання сертифіката, диплома чи ступеня магістра залежно від опанованих модулів і кількості складених залікових модулів), та позитивно впливає на інтеграцію модулів суміжної спеціальності, а отже, оптимізує доцільне комбінування модулів навчальної програми; б) навчальні курси будуються за модульними програмами з одночасною спрямованістю на інтеграцію навчальних предметів. Таким чином, зміст професійно-педагогічної підготовки модернізується завдяки зближенню теоретичних і методичних аспектів, посиленню інтеграції теоретичних дисциплін педагогічного циклу.

Інновацією сучасності й альтернативою складовою програми дистанційної підготовки є масові відкриті навчальні курси.

Значні здобутки у підготовці магістрів педагогіки засобами дистанційного навчання є у Відкритому університеті Великої Британії. Відкритий університет – заклад суто дистанційного навчання, що пропонує навчальні програми для здобуття кваліфікації дипломного і післядипломного рівнів, має власний Інститут освітніх технологій. Університет пропонує велику кількість безкоштовних навчальних ресурсів та застосовує широкий спектр методів дистанційного навчання, що супроводжує тьютор. Часто самостійне вивчення студентами навчального матеріалу доповнюється регулярними очними груповими семінарами і дводенними виїзними школами. Стиль викладання в університеті є «відкритим навчанням із підтримкою»; навчальні модулі більші за обсягом, на відміну від модулів у традиційних університетах, їх структура досить довільна.

Успішно функціонує шотландське відділення Відкритого університету (розроблено інноваційні освітні засоби на зразок телеконференцій, відеофонів, спілкування, опосередкованого комп'ютерними інструментами зв'язку).

Висновки. Отже, у Великій Британії успішно здійснюється підготовка фахівців в системі дистанційної освіти, в тому числі й педагогічних кадрів. Питання використання британського досвіду у вітчизняному освітньому просторі вимагають подальшого вивчення.

Список використаної літератури

1. Lockwood F. Materials Production in Open and Distance Learning / F.Lockwood. – London: Paul Chapman Publishing, 1994, 206 p.
2. Bosworth D. Open Learning / D.Bosworth. – London: Cassell, 1991. – 167 p.
3. Holmberg B. Status and Trends of Distance Education / B.Holmberg. – London: Kogan Page, 1981. – 200 p.
4. Keegan D. Foundations of Distance Education / D/Keegan. – Routledge -London and New York, 1994. – 224 p.
5. Veen W. A virtual workshop as a tool for collaboration: towards a model of telematic learning environments / WVeena, I.Lam, R.Taconis // Computer & Education: An International Journal. – 1998. – Vol.30. – PP.31-39
6. Barber M. High expectations and standards of all, no matter what: creating a world class education service in England / M.Barber. – London: Routledge Falmer, 2001. – 187 p.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2016 р.

Козубовская Ирина

доктор педагогических наук, профессор
кафедра педагогики и психологии
Государственное высшее учебное заведение
«Ужгородский национальный университет», Ужгород, Украина

Атрощенко Татьяна

кандидат педагогических наук, доцент
кафедра педагогики дошкольного и начального образования
Мукачевского государственного университета, Мукачево, Украина

**ПОДГОТОВКА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ В СИСТЕМЕ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ
ВЕЛИКОБРИТАНИИ**

В статье рассматриваются вопросы развития дистанционного образования. Особое внимание обращается на вопросы подготовки педагогов в сфере дистанционного образования Великобритании. Проанализированы тенденции государственной политики относительно дистанционного обучения. Раскрыта сущность основных дефиниций, технологий дистанционного образования. Осуществлен анализ подготовки магистров педагогики в системе дистанционного обучения.

Ключевые слова: дистанционное образование, подготовка магистров педагогики, технологии дистанционного образования, британский опыт.

Kozubovska Iryna

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Department of Pedagogy and Psychology
State Higher Educational Establishment «Uzhhorod National University»
Uzhhorod, Ukraine

Atroshchenko Tetiana

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Assistant Professor
Department of Pedagogic of Preschool and Primary Education
Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine

**TRAINING OF PEDAGOGIC STAFF IN THE SYSTEM OF DISTANCE EDUCATION OF GREAT
BRITAIN**

This article is devoted to the topical scientific problem – the development of distance learning all over the world, beginning from 1840 to our days. Special attention is paid to the issue of training teachers by distance education in British universities. The work enlightens the problems of training students for Masters of Education in British universities and other distance learning institutions. It has been underlined that the most popular degree for the pedagogical professions in the field of distance learning is Master of Education. Short history of the development of pedagogical education in Great Britain is proposed. Modern tendencies of training of pedagogic specialists in Great Britain are singled out, especially the peculiarities of British postgraduate level. It shows the peculiarities of development of British educational system in the context of formation and reformation of European educational environment and a widespread tendency of lifelong learning. The essence of basic terms of distance education and the understanding of their meanings by different scientists are discussed in the article as well as peculiarities of using distance learning in the process of training pedagogic specialists. The work clears up the features of the system of distance learning in Britain, gives analysis of models of distance education in British higher educational establishments and analysis of national British strategies of distance education and their implementation within definite universities.

Key words: distance learning, training students for Master's degree in pedagogic specialties, experience of Great Britain, technologies of distance learning.